



دانشگاه پیام نور

تاریخچه و روند تحولات جامعه عشایری

با تأکید بر ایران

(کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی روستایی)

دکتر گیتی صلاحی اصفهانی دکتر ریحانه سادات سلطانی مقدس

دانشگاه پیام نور

مؤلفان: دکتر گیتی صلاحی اصفهانی، دکتر ریحانه سادا سلطان مقدس

ویراستار علمی: دکتر فرحناز اکبرقلی

تهیه و تولید: دفتر تدوین و تولید کتب و محتوای آموزشی

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: مرکز چاپ و توزیع دانشگاه پیام نور

شمارگان: ۲۰۰ نسخه

نوبت و تاریخ چاپ: چاپ اول اسفند ۱۳۹۵

شاک: ۲-۳۵۸-۱۴-۹۶۴-۹۷۸

ISBN: 978 - 964 - 14 - 0358 - 2

فروش این کتاب فقط از طریق نمایندگی‌های دانشگاه پیام نور مجاز می‌باشد و فروش

آن در سایر مراکز فروش کتاب موجب تعقیب قانونی فروشنده خواهد گردید

(کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر محفوظ و متعلق به دانشگاه پیام نور است. تولید، کپی یا خلاصه‌برداری، نشر و ترجمه، چاپ، الکترونیک، توزیع، گسترده، تهیه CD و ... این اثر یا بخشی از آن از معنای طرح پشت و روی جلد و بدون اخذ مجوز کتبی از معاونت فناوری و پژوهش دانشگاه خلاف مقررات و تعرض به حقوق مادی و معنوی دانشگاه است. متخلفین وفق قانون حمایت از مولفان و مصنفان و هنرمندان دارای مسئولیت حقوقی و کیفری بوده و تحت پیگردار قرار می‌گیرند.)

قیمت: ۹۰۰۰۰ ریال

فهرست مطالب

پیشگفتار	۵۵
فصل اول: جغرافیا و کوچ‌نشینی	۱
هدف کلی	۱
هدف‌های یادگیری	۱
مقدمه	۱
۱-۱ رابطه جغرافیا و زندگی کوچ‌نشینی در ایران	۲
۲-۱ پیدایش کوچ‌نشینی در جهان	۳
۳-۱ اساس زندگی کوچ‌نشینی و جنبه‌های جغرافیایی آن در ایران	۴
۱-۳-۱ انگیزه‌های کوچ	۹
۲-۳-۱ تعریف کوچ	۱۰
۳-۳-۱ انواع کوچ از نظر توپوگرافی	۱۱
۴-۳-۱ انواع کوچ برحسب فاصله	۱۵
۵-۳-۱ اسکان وساماندهی	۱۶
خلاصه فصل اول	۱۷
خودآزمایی چهارگزینه‌ای فصل اول	۱۸
فصل دوم: تاریخچه و چگونگی پیدایش جوامع کوچ‌نشین در جهان و ایران	۲۱
هدف کلی	۲۱
هدف‌های یادگیری	۲۱
مقدمه	۲۱
۱-۲ پیدایش عشایر	۲۲
۱-۱-۲ پیدایش عشایر در جهان	۲۲
۲-۱-۲ تاریخ کوچ‌نشینی در ایران	۲۳
۲-۲ اشکال مختلف کوچ‌نشینی در ایران عشایر	۲۸

۲۸	۲-۲-۱ عشایر کوچنده محض
۲۹	۲-۲-۲ عشایر نیمه کوچنده (نیمه اسکان یافته)
۲۹	۲-۲-۳ عشایر اسکان یافته
۳۱	۳-۲ کوچ در سایر کشورها
۳۲	خلاصه فصل دوم
۳۲	خودآزمایی چهارگزینه‌ای فصل دوم
۳۵	فصل سوم: مطالعه آماری جامعه عشایری ایران
۳۵	هدف کلی
۳۵	هدف‌های یادگیری
۳۶	مقدمه
۳۶	۱-۱-۱ آمار جمعیتی عشایر
۳۸	۱-۱-۲ روند تحولات جمعیت عشایری
۴۴	۳-۲-۱-۱ جمعیت عشایر کوچنده ایران
۴۴	۳-۲-۱-۲ و جمعیت عشایر کوچنده ایران
۴۴	۳-۳-۱-۱ ساختار نسبی و سنی جمعیت عشایر کوچ‌رو
۵۸	۳-۳-۱-۲ اقتصاد عشایر
۶۰	۳-۵-۱ سابقه فرهنگی عشایر
۶۱	۳-۶-۱ سیر تحول جامعه عشایری ایران
۶۱	۳-۶-۲-۱ مناسبات اجتماعی
۶۲	۳-۶-۲-۲ قشربندی اجتماعی
۶۶	۳-۶-۳-۱ ساختار اقتصادی
۶۹	۳-۶-۳-۲ نحوه مدیریت و اداره عشایر در حال حاضر
۷۵	۳-۷-۱ نظر محققان درباره عشایر
۷۷	خلاصه فصل سوم
۷۸	خودآزمایی چهارگزینه‌ای فصل سوم
۸۱	فصل چهارم: مناطق عشایری ایران
۸۱	هدف کلی
۸۱	هدف‌های یادگیری
۸۱	مقدمه
۸۲	۴-۱-۱ پراکندگی منطقه‌ای عشایر ایران
۸۳	۴-۲-۱ منطقه‌بندی ایلات و عشایر ایران
۸۳	۴-۲-۱-۱ ایلات و عشایر حوزه غرب و جنوب ایران
۸۶	۴-۲-۱-۲ ایلات و عشایر حوزه شرق و جنوب شرق
۸۷	۴-۲-۱-۳ ایلات و عشایر حوزه شمال غرب
۸۷	۴-۲-۱-۴ ایلات و عشایر حوزه شمال شرق

۸۸	۲-۵ ایلات و عشایر حوزه مرکزی
۱۰۱	۳-۴ پراکندگی ایلات و عشایر از نظر زبان
۱۰۱	۱-۳-۴ ترکمنان
۱۰۳	۲-۳-۴ ایلات خمسه
۱۰۴	۳-۳-۴ کردها
۱۰۶	۴-۳-۴ ایلات لر
۱۰۷	۵-۳-۴ عشایر عرب
۱۰۸	۶-۳-۴ بلوچ‌ها
۱۱۶	خلاصه فصل چهارم
۱۱۷	خودآزمایی چهارگزینه‌ای فصل چهارم
۱۱۹	فصل پنجم: حلایا ریمه‌های مثبت و منفی در روند زیستی جامعه عشایری ایران
۱۱۹	هدف کلی
۱۱۹	هدف‌های یادگیری
۱۱۹	مقدمه
۱۲۰	۱-۵ درک ضرورت تحول و وضعیت کنونی جامعه عشایری کشور
۱۲۲	۱-۱-۵ توانمندی‌های محیطی و نقش آن در توسعه مناطق عشایری
۱۲۳	۲-۱-۵ درآمدزایی، اشتغال و تأثیر آن بر توسعه جامعه عشایری
۱۲۴	۳-۱-۵ تخصیص منابع مالی و اعتباری و اهمیت آن در آینده جامعه عشایری
۱۲۴	۴-۱-۵ سازمان‌های اجرایی و نقش آن‌ها در توسعه جامعه عشایری
۱۲۵	۵-۱-۵ گرایش‌ها، نیازها و خواسته‌های عشایر و تأثیر آن بر چارچوب نظری توسعه مناطق عشایری کشور
۱۲۷	۲-۵ روند زیستی جامعه عشایری ایران
۱۲۷	۱-۲-۵ تولید بر پایه کشتزارهای دامی
۱۲۷	۲-۲-۵ تولید بر پایه صنعت
۱۲۹	۳-۲-۵ مدل توسعه بومی
۱۲۹	۳-۵ استراتژی زیستی جامعه عشایری
۱۲۹	۱-۳-۵ استراتژی‌های توسعه پیشنهادی گروه مطالعاتی هامون
۱۳۰	۴-۵ استراتژی اسکان عشایر
۱۳۰	۱-۴-۵ راهبردهای پیشنهادی کنفرانس بین‌المللی DANA
۱۳۲	خلاصه فصل پنجم
۱۳۲	خودآزمایی چهارگزینه‌ای فصل پنجم
۱۳۵	فصل ششم: سیر تحول در اسکان عشایر ایران
۱۳۵	هدف کلی
۱۳۵	هدف‌های یادگیری
۱۳۵	مقدمه

۱۳۶	۱-۶ اسکان
۱۳۷	۲-۶ اسکان عشایر
۱۳۹	۱-۲-۶ مشکلات کوچ‌نشینی
۱۳۹	۲-۲-۶ پیامدهای اسکان عشایر
۱۳۹	۳-۶ تجارب ایران در اسکان عشایر
۱۴۱	۴-۶ تجارب جهانی
۱۴۱	۵-۶ دیدگاه‌ها و نظریات اسکان عشایر
۱۴۲	۱-۵-۶ دیدگاه‌های تغییرات اقتصادی
۱۴۲	۲-۵-۶ دیدگاه‌های تغییرات اجتماعی
۱۴۳	۳-۵-۶ دیدگاه نوسازی
۱۴۴	۴-۵-۶ دیدگاه وابستگی
۱۴۵	۵-۶ دیدگاه تأمین نیازهای اساسی
۱۴۵	۶-۵-۶ دیدگاه زیست‌محیطی
۱۴۵	۷-۵-۶ دیدگاه جمع‌پایدار
۱۴۶	۸-۵-۶ نام اسکان عشایر
۱۴۷	۶-۶ چشم‌انداز جمع عشایر در افق ۱۴۰۴
۱۴۷	۱-۶-۶ مسائل و مشکلات عشایر
۱۴۸	۷-۶ سیر تحول در اسکان عشایر ایران
۱۴۹	۱-۷-۶ توسعه جامعه عشایر با اسکان آنان در قلمروهای مستعد دامداری
۱۵۰	۲-۷-۶ اسکان جامعه عشایری به اشتغال و کشاورزی در قلمروهای مستعد کشت و زرع
۱۵۱	۳-۷-۶ توسعه جامعه عشایری با اسکان آنان و اشتغال به کارهای صنعتی
	۴-۷-۶ توسعه جامعه عشایری با تداوم کوچ‌نشینی در قلمروهای ایللی دارای توانمندی
۱۵۱	برجسته
۱۵۲	۵-۷-۶ تحلیل و جمع‌بندی نهایی
۱۵۳	۸-۶ استراتژی ساماندهی اسکان عشایر استان مرکزی
۱۵۵	۱-۸-۶ تداوم شناسایی و مکان‌یابی کانون‌های توسعه
	۹-۶ برنامه‌های توسعه و گسترش خدمات عمومی (بهداشت و درمان، تأمین آب شرب بهداشتی، ارتباطات و...)
۱۵۷	
۱۶۰	۱-۹-۶ مدیریت مراتع و خدمات‌رسانی در مسیر کوچ و استقرارگاه‌های عشایر کوچنده
۱۶۴	۲-۹-۶ خدمات پشتیبانی تولید
۱۶۶	۳-۹-۶ استراتژی ساختار تشکیلاتی امور عشایر و تعاونی‌ها
۱۶۷	۴-۹-۶ برنامه‌های کوتاه‌مدت برای راهبردهای بخش کوچ
۱۶۸	۵-۹-۶ برنامه‌های بلندمدت
۱۶۸	۶-۹-۶ چالش‌های پیشروی اجرای برنامه‌های راهبردی و پیشنهادات رفع آن‌ها
۱۷۳	خلاصه فصل ششم
۱۷۴	خودآزمایی چهارگزینه‌ای فصل ششم

۱۷۷	فصل هفتم: سیر تحول نظریات و برنامه‌های مرتبط با عشایر ایران
۱۷۷	هدف کلی
۱۷۷	هدف‌های یادگیری
۱۷۷	مقدمه
۱۷۹	۱-۷ اهداف پیش‌بینی‌شده در اسناد برنامه‌های پنج‌ساله کشور
۱۸۰	۱-۱-۷ فعالیت‌های اقتصادی (اشتغالات غیرصنعتی)
۱۸۱	۲-۱-۷ اشتغالات صنعتی
۱۸۱	۳-۱-۷ فعالیت‌های اجتماعی، فرهنگی و رفاهی
۱۸۸	۲-۷ چشم‌انداز جامعه عشایری ایران در افق ۱۴۰۴
۱۹۰	۱-۲-۷ سیاست‌های کلان جمهوری اسلامی درباره جامعه عشایری کشور
۱۹۱	۲-۲-۷ برنامه پنج‌ساله چهارم توسعه (۱۳۸۸-۱۳۸۴) و جامعه عشایری
۱۹۱	۲-۲-۷ الف کلی برنامه پنج‌ساله پنجم توسعه (۱۳۸۸-۱۳۹۲) و جامعه عشایری
۱۹۱	۳-۷ اهداف طرح‌شدنی، ستوان اجرایی، خبرگان و اندیشمندان جامعه عشایری
۱۹۲	۱-۳-۷ راهکارهای گروه مطالعاتی هامون
۱۹۴	۲-۳-۷ راهکارهای گروه فکال
۱۹۶	۳-۳-۷ دیدگاه محققان خارجی
۱۹۷	۴-۳-۷ بیانیه کنفرانس بین‌المللی ساینس و توسعه
۱۹۸	۴-۷ جمع‌بندی نهایی
۱۹۹	خلاصه فصل هفتم
۲۰۰	خودآزمایی چهارگزینه‌ای فصل هفتم
۲۰۳	ضمایم
۲۰۳	ضمیمه ۱: اهداف، راهبردها و سیاست‌های اجرایی برنامه پنجم عشایری
۲۰۸	ضمیمه ۲: راهبردهای برنامه پنجم
۲۱۱	پاسخ‌نامه
۲۱۳	کتابنامه

پیشگفتار

ماهیت علم جغرافیا بر اساس ماحصل روابط بین انسان و محیط است و کوچ‌نشینان به عنوان جامعه سوم در کشور از جمله مهم‌ترین گروه‌های انسانی هستند که رابطه‌ای دیرین با محیط دارند. ثمره کشف‌های آنها نیز به‌طور مستقیم بر دو جامعه دیگر (شهر و روستا) تأثیرگذار است. آنچه به ضرورت بررسی روند تحولات عشایری در ایران، دامن می‌زند این واقعیت است که، این جامعه در حال اضمحلال است و می‌طلبد که در روند پایداری به شناخت جامعی دست یابیم. به همین دلیل، شناخت تاریخچه و روند تحولات عشایری در ایران در حوزه دروس کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی جایگاه ویژه‌ای یافته‌است.

این کتاب حاصل مطالعات مؤلفان در سال‌های علم‌آموزی بوده‌است و سعی شده ساختار و کالبد مناسبی از عشایر ارائه شود. مطالب طوری تنظیم یافته که برای علاقه‌مندان به عشایر نیز پاسخ گوید.

در تألیف کتاب از آثار و نوشته‌های بسیاری استفاده شده‌است، ولی به‌طور قطع کم‌وکاستی‌هایی هم دارد که انتظار می‌رود با تذکر، به اصلاح دیدگاه‌ها بپردازیم. امیدواریم کتابی درخور جامعه دانشگاهی باشد.

مؤلفان

پاییز ۱۳۹۵